

Den Franske Revolution

DEL 1: Frankrig før revolutionen

DEL 2: Revolutionens forløb

DEL 3: Revolutionens slutning og tiden derefter.

Primær litteratur.

- **Taget fra bogen:** Den Franske Revolution: Spørgsmål til historien af Nicola Barber (Forlaget Flachs 2004)

Supplerende litteratur:

- Bogen "Leve revolutionen! – det revolutionære Frankrig 1789-99" af Anders Bjørn (Columbus 2. udgave, 1. oplag 1999).
- EMU – Danmarks undervisningsportal.

NAVN: _____

KLASSE: _____

DEN FRANSKE REVOLUTION

DEL 1 – Frankrig før revolutionen

1780-1789 (Side 4-6 og 8-11)

Fra bogen: Den Franske Revolution
- spørgsmål til historien
Af Nicola Barber (Forlaget Placis 2004)
(side 4-6 og 8-11).

KAPITEL 1

Frankrig i 1780'erne

FØR REVOLUTIONEN

Frankrig havde i 1780'erne et befolkningstal på omkring 28 millioner, hvoraf over to tredjedele var bønder. Bønderne ejede imidlertid kun en tredjedel af jorden. Resten var ejet af adelen, borgerskabet og kirken. Nogle få bondefamilier ejede jord nok til at kunne leve af den og havde råd til at have deres egne besætninger og redskaber, men det store flertal havde jordlodder, som var for små til at kunne forsørge en familie. Mange lejede mere jord og lånte dyr og redskaber fra mere velstående naboer, som til gengæld fik en stor del af afgrøderne, et system som blev kaldt *métayage* (en slags forpagtning). Andre bønder arbejdede som fæstebønder, og de fleste måtte arbejde ved siden af som landarbejdere eller tekstilarbejdere for at supplere deres sparsomme indkomst.

HEROVER Franske bønder betaler deres skatter, mens velstående jordbesiddere ser på. Ulighederne i skattesystemet var en af årsagerne til Den Franske Revolution.

Mens der i et land som England fandt lidt af en landbrugsteknisk revolution sted i det attende århundrede, skete der kun få forbedringer af jordbrugsteknikken i Frankrig. De færreste jordbesiddere var interesserede i at gennemføre reformer, og bønderne havde hverken tid eller råd til de nødvendige eksperimenter med nye dyrkningsmetoder. Ikke desto mindre lykkedes det at brødføde en stadig voksende befolkning (som var steget fra ca. 21 millioner i 1700). Frygten for hungersnød var imidlertid altid til stede, og i de år, hvor høsten svigtede med stigende priser til følge, var der mange som sultede.

STØRRE OG MINDRE BYER

Omkring 80% af Frankrigs befolkning levede på landet. Men i sammenligning med andre europæiske lande i det attende århundrede, havde Frankrig et stort antal større byer, hvoraf de største var Paris, Lyon, Marseille, Bordeaux, Nantes, Lilles, Rouen og Toulouse. Mange af disse byer var handels- og industricentre. F.eks. var Lyon berømt for silkevæverierne, mens byer som Nantes og Bordeaux fik deres velstand fra slavehandelen mellem Frankrig, Vestafrika og Caribien (se side 40).

TIL VENSTRE Frankrig var før revolutionen opdelt i 58 provinser, som administrativt var grupperet i 33 regioner kaldet généralités. Som det fremgår, var der stor forskel på størrelsen af disse généralités.

ET DEBAT-EMNE

Var borgerskabet en trussel mod adelen?

I Frankrigs byer boede borgerskabet, kaldet bourgeoisiet. Borgerne havde samlet sig rigdom (ofte gennem handel og forretning), men havde ikke en status, som gjorde dem til adelens ligemænd. Nogle var læger eller sagførere, nogle var bankfolk, handlende eller fabrikanter, og mange af dem ejede jord. En del af adelen anså bourgeoisiet for at være en betydelig trussel mod adelens privilegerede tilværelse. Mange af de velhavende borgere ønskede imidlertid selv at blive adlede, ofte ved at købe sig til stillinger, der efter en generation eller to førte til, at man blev adlet. Bl.a. derfor var det usandsynligt, at det store flertal af borgerne skulle sætte spørgsmålstegn ved adelens privilegier.

TIL HØJRE

*Louis den 16. i
kroningskåbe, malet af
A.F. Callet.*

HEROVER *Marie-
Antoinette, dronning af
Frankrig, malet af
Elisabeth Vigée-Lebrun.*

ENEVÆLDE

I centrum for begivenhederne under Den Franske Revolution stod kongen, Louis (Ludvig) den 16. og hans østrigske kone, Marie-Antoinette. De blev gift i 1770, fire år før Louis efterfulgte sin bedstefar Louis den 15. på Frankrigs trone. Det varede otte år, før parret fik deres første barn, en pige der fik tilnavnet Madame Royale, mens den længe ventede arving til tronen blev født i 1781 (kun mænd kunne arve den franske trone). Endnu en søn blev født i 1785.

Louis ønskede at være en populær konge, men han havde intet førstehåndskendskab til, hvordan livet formede sig for de fleste af undersåtterne. Hoffet levede det meste af tiden på Versailles, et storslået slot omkring 20 km uden for Paris, men flyttede engang imellem til jagtslotte i Fontainebleau eller Compiègne. Kongen kom kun sjældent til Paris.

DE TRE STÆNDER

Før revolutionen var det franske samfund opdelt i tre grupperinger eller "stænder". Den første stand bestod af gejstligheden (præstestanden), den anden stand var adelen, og den tredje stand bestod af alle andre fra bønder til borgerskab. Første- og andenstanden bestod af omkring 500.000 gejstlige og adelige og tredjestanden bestod af de resterende 27,5 millioner franskmænd.

HERUNDER Denne samtidige illustration viser de tre stænder repræsenteret af en præst (til venstre), en adelsmand (i midten) og et medlem af borgerskabet (til højre).

FØRSTESTANDEN

Den katolske kirke havde stor magt i Frankrig. Mange biskopper og abbeder levede et liv i luksus takket være indkomster fra jord og ejendom. Men de fleste sognepræster var dårligt betalt og arbejdede hårdt og foragtede deres overordnedes velstand og arrogance.

ANDENSTANDEN

Adelen besad den største magt i landet, i kirken, i hæren, i retsvæsenet og i regeringen. Den skulle ikke betale direkte skatter, fordi den som *noblesse d'épée* (sværd-adelen) skulle klare sine pligter over for staten ved at gå i krig, når det var nødvendigt. Disse adelsfamilier kunne ofte spore deres aner mange generationer tilbage. Men der var også blevet skabt en ny gruppe adelige, *noblesse de robe* (kappe-adelen), af de franske konger, som havde solgt titler til ambitiøse embedsmænd og velstående medlemmer af bourgeoisiet (se side 5).

TREDJESTANDEN

I januar 1789 skrev en gejstlig ved navn Abbé Sieyès en pamflet med titlen "Hvad er tredje stand?" Den begyndte med følgende sætning: "Hvad er tredje stand? ALT. Hvad har den været i den politiske orden indtil nu? INTET. Hvad beder den om? At blive NOGET." Sieyès fortsatte med at argumentere, at de over 27 millioner medlemmer af tredjestand faktisk udgjorde den vigtigste del af det franske samfund, og at de, der ikke tilhørte tredjestand, ikke kunne betragte sig selv som "tilhørende nationen". Den slags tanker fik stigende popularitet i Frankrig før revolutionen.

ET DEBAT-EMNE*Havde de tre stænder noget til fælles?*

Selvom man ofte taler om de tre stænder, som om de var skarpt adskilt, var der helt klart nogle punkter, hvor de kunne mødes. F.eks. havde en sognepræst, selvom han tilhørte førstestand, ofte meget til fælles med medlemmerne af tredjestand, i særdeleshed med hensyn til hadet til de aristokratiske biskopper. På samme måde fandtes der i andenstand nogle liberale adelsmænd, som var enige i tredje stands krav. Disse reformister var ofte velhavende og veluddannede, mens de fattige adelige havde en tendens til at være mere konservative og ivrige efter at beskytte deres egne privilegier.

BESKATNING

En af hovedårsagerne til uoverensstemmelserne mellem de tre stænder var beskattningen. Selv om førstestand ejede omkring 10% af jorden i Frankrig, betalte den ingen direkte skatter. Kirken betalte i stedet hvert femte år et frivilligt bidrag til regeringen. Andenstands adelige var på samme måde af historiske grunde fritaget for at skulle betale direkte skat, bortset fra en lille indkomstskat, der blev indført i 1749. Det var derfor medlemmerne af tredjestand, der måtte betale skatterne, som f.eks. *tailles* (den vigtigste direkte skat) og *corvées* (skatter betalt i form af arbejdstjenester, såsom bygning og vedligeholdelse af veje). Der fandtes også indirekte skatter, f.eks. skat på salt, brød, alkohol og tobak, såvel som lensafgifter (se side 13). Som følge heraf faldt skattebyrden især på bønderne. De beløb, der kom ind i skat, varierede meget fra region til region, og skatteopkrævningen var ofte en risikabel affære.

TIL HØJRE "Den store mishandling" – en bondekone bærer på kirkens og aristokratiets tunge åg.

PERSONER TIL DEBAT

Jacques Necker (1732–1804)

Efter Turgots afsked (se side 7) blev Jacques Necker udnævnt af Louis den 16. til finansminister. Det lykkedes for Necker at skære ned på den kongelige husholdnings udgifter, men han argumenterede mod at hæve skatterne. I stedet optog han store lån ofte til høje renter for at kunne finansiere Den Amerikanske Uafhængighedskrig. Han fremstillede også en række regnskaber, som gav et meget optimistisk billede af Frankrigs finansielle situation. Nogle historikere mener, at den falske tillid, som Neckers regnskaber skabte, gjorde enhver reform af finanserne umulig og var medvirkende til at bringe Frankrig ud i den krise, som antændte revolutionen.

GÆLD

Skatterne var i løbet af det attende århundrede steget i Frankrig, hovedsagelig som følge af kostbare krige. Den Østrigske Arvefølgekrig (1740-48) og Syvårskrigen (1756-63) var begge langvarige konflikter, som var endt med nederlag og tab af landområder for Frankrig. Da Syvårskrigen sluttede, havde Frankrig en enorm statsgæld, og skiftende finansministre advarede mod farerne ved at engagere sig i flere krige. Ikke desto mindre hjalp franskmændene amerikanerne mod englænderne i Den Amerikanske Uafhængighedskrig (se side 16-17). Amerikanerne og franskmændene sejrede, men udgifterne til krigen skabte endnu mere statsgæld.

HEROVER Jacques Necker, fransk statsmand og finansmand.

Supplerende informationer til DEL 1:

Kilde: Den Franske Revolution: Spørgsmål til historien af Nicola Barber (Forlaget Flachs 2004)

Hvordan fungerede Frankrig før revolutionen?

- **Lovgivning og styre i Frankrig:**

Før revolutionen var Frankrig opdelt i 33 regioner. (Se billedet på side 5) Kongen havde udnævnt en minister i hver region. Ministrene havde ansvaret for regeringens aktiviteter i hver deres område. Dette kunne eksempelvis være skatteopkrævning. Endvidere var Frankrig også opdelt i 13 juridiske områder, som hver havde deres egen højesteret (*også kaldet parlement*). Dommerne besad en stor magt, da alle love som kongen og hans regering havde indført, først skulle føres til protokol af domstolene før lovene kunne træde i kraft. Domstolene kunne påpege fejl og sende indvendinger til kongen. Disse indvendinger kunne kongen vælge at ignorere eller acceptere, men kongen havde altid magt til at gennemføre den oprindelig lov ved eksempelvis selv at møde frem i retten i Paris.

- **Generalstænderforsamlingen:**

I Generalstænderforsamlingen mødtes repræsentanter for de tre forskellige stænder, som du har læst om på side 8 og 9. I denne forsamling blev lovgivningen og finanserne drøftet. Generalstænderforsamlingen blev ikke indkaldt til møder regelmæssigt, og da den blev indkaldt til møde i maj 1789 pga. stigende uroligheder rundt omkring i Frankrig, havde den ikke været forsamlet siden 1614. Der var stor diskussion om, hvilken form mødet skulle have. Første og andenstand var fortalere for den traditionelle form ved at stemme blokvis. Dog begyndte mange mennesker i stedet at kræve, at hver mand skulle have sin egen stemme. Derudover var kravet om en fordobling af tredjestand, så denne stand repræsenterede det samme antal mennesker, som der var i forholdsvis første og andenstand. Kongen gav efter på dette punkt omkring fordoblingen, men ingen endegyldig beslutning om afstemningsformen

- **Ludvig den 16.**

Ludvig den 16 var enevældig, dvs. at han blev rådgivet af sine ministre, men den endelige beslutning ville altid foreligge hos kongen. Ludvig den 16 udnævnte og afsatte de forskellige ministre og de embedsmænd, som ledede statsadministrationens seks departementer.

- Finanserne, Justitsvæsenet, udenrigspolitikken, hæren, flåden og den kongelige husholdning.

Hvad har været med til at påvirke Den Franske Revolution?

De engelske kolonier i Nordamerika gjorde i april måned 1775 oprør med den engelske regering. De var utilfredse med beskatningen uden repræsentation i det britiske parlament. Den 4. juli 1776 udsendte Den Anden Kontinentale Kongres en uafhængighedserklæring, dvs. en uafhængighed fra England. Med andre ord var Amerikas Forenede Stater en realitet. Der udbrød heraf krig imellem de amerikanske kolonister og englænderne, hvor Frankrig allierede sig med de amerikanske kolonister i 1778. Frankrigs motiv for dette var hævn. Syvårskrigen havde været et ydmygende nederlag for Frankrig, og endte med tab af kolonier i Nordamerika, Indien, Vestafrika og Vestindien. Frankrig var derfor stærkt opsat på at kunne ydmyge arvefjenden England, hvilket også lykkedes da den engelske general Charles Cornwallis blev omringet i Yorktown 1781. Det økonomiske område blev dog forvrænget, da omkostningerne havde været store. Den finansielle krise opleves som en af de vigtigste årsager til Den Franske Revolution.

DEN FRANSKE REVOLUTION

DEL 2 – Revolutionens forløb

(Side 22-25 + 28 + 30-33 + 37- 40)

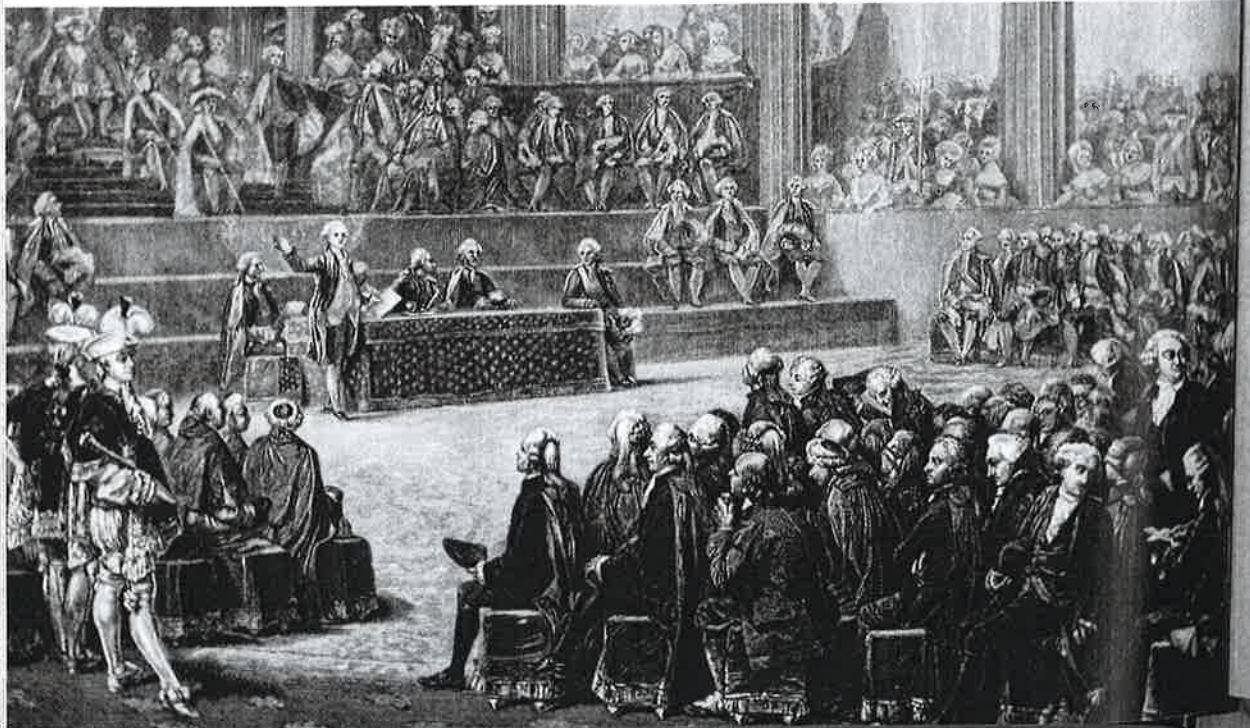
Revolutionen 1789-91

GENERALSTÆNDERFORSAMLINGEN

I slutningen af april 1789 begyndte medlemmerne af Generalstænderforsamlingen at samles i Versailles. Stænderforsamlingen trådte sammen den 4. maj 1789 og startede med en procession og en messe. Medlemmerne af første- og andenstand var klædt efter deres stand, mens medlemmerne af tredjestand skulle bære sorte dragter, strømper og kapper, som skulle angive deres lavere status, hvilket mange havde svært ved at acceptere.

De følgende møder var hovedsagelig domineret af diskussioner om afstemningsregler. Da kongen ikke ville tillade afstemning efter hoveder, nægtede tredjestand at mødes for sig selv og inviterede de to andre stænder til at mødes sammen med dem. Derefter fulgte ugers inaktivitet, mens de delegerede diskuterede. Men så var der nogle gejstlige, der brød ud og sluttede sig til tredjestand. Den 17. juni udråbte tredjestand sig til at være en ny repræsentativ forsamling, kaldet Nationalforsamlingen. Mange liberale adelsmænd og et stort flertal af de gejstlige sluttede sig til den nye Nationalforsamling. Revolutionen var begyndt.

HERUNDER *Generalstænderne mødes i Versailles i maj 1789.*

HEROVER *De deputerede holder deres møde i et boldhus. Maleri af Auguste Couder.*

BOLDHUS-EDEN

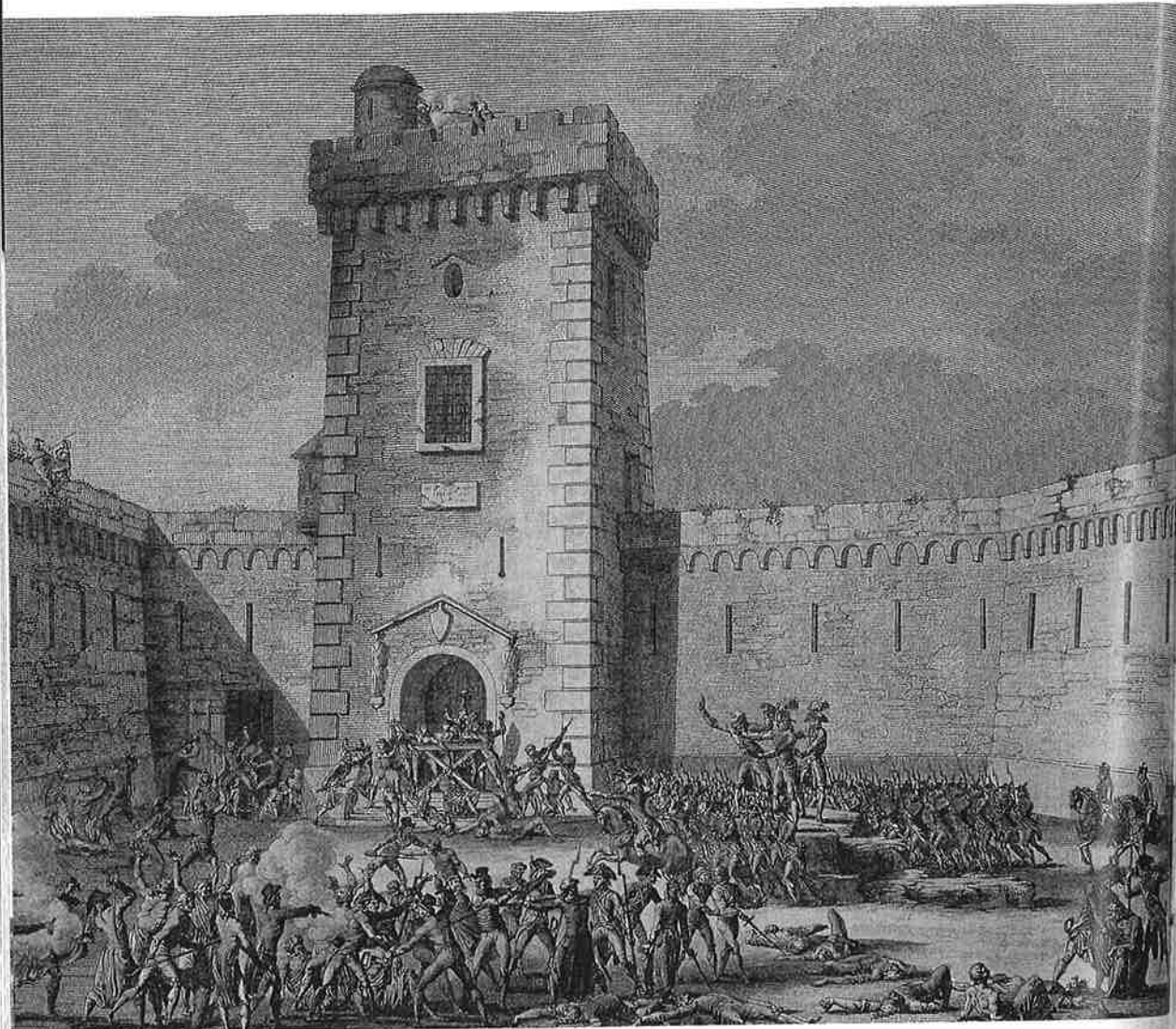
Som svar på tredjestands aktion besluttede kongen at holde et særligt møde for alle tre stænder den 23. juni. Indtil da var Louis fast besluttet på, at den såkaldte Nationalforsamling ikke skulle holde møde, så da de delegerede ville mødes den 20. juni, fandt de dørene til mødesalen låst. Uforknytte samlede de i den nærmeste større bygning, som var en indendørs boldsal. Her svor næsten alle medlemmer af Nationalforsamlingen "aldrig at skilles", før der var skabt en tilfredsstillende og retfærdig forfatning.

HVAD HVIS...

kronprinsen ikke var død på det tidspunkt?

Den 4. juni døde Louis den 16.s og Marie-Antoinettes ældste søn kronprinsen, af tuberkulose. Han var kun syv år gammel, men selvom drengens død ikke var uventet, var forældrene knust. Den kongelige familie forlod Versailles og tog til Marly, som lå i nærheden. Timingen var katastrofal. På et tidspunkt, hvor kongens autoritet blev udfordret fra alle sider, isolerede han sig på grund af sin sorg. Hvis Louis var blevet i Versailles og havde imødekommet tredjestands krav i stedet for at følge de råd, han fik fra høgene blandt sine rådgivere, havde det måske været tilstrækkeligt til at bremse den vrede, der førte til udråbelsen af Nationalforsamlingen. Nogle historikere mener, at den plan, han skitserede den 23. juni (se side 24), ville have været acceptabel, hvis han havde fremsat den nogle uger tidligere.

HEROVER Stormen på Bastillen, Frankrigs mest berygtede fængsel.

BASTILLENS FALD

Den 23. juni mødtes kongen med tredjestand, adelen og gejstligheden. Selvom han var parat til at indføre nogle moderate reformer, gjorde Louis det klart, at systemet med de tre stænder og lensvæsenet ikke ville blive lavet om. Tredjestand var ikke imponeret, og de følgende dage sluttede flere og flere adelige og gejstlige sig til Nationalforsamlingen. Den 27. juni var Louis tvunget til at give de resterende medlemmer af første- og andenstand ordre til at følge deres eksempel. Samtidig trak han tropper til Paris og Versailles.

Ud over hele Frankrig opstod der stigende vrede blandt befolkningen. På grund af den katastrofale høst i 1788 var der fødevaremangel, og brødpriserne steg dramatisk. Flere steder udbrød der uroligheder, både på landet og i Paris. Men den gnist, der endeligt antændte den folkelige vrede i Paris, var kongens afskedigelse af finansminister Jacques Necker (se side 11). Necker var blevet finansminister for anden gang i 1788, og han var meget populær blandt befolkningen. Under indflydelse af sine rådgivere, som ønskede at standse revolutionen med magt, fyrede kongen Necker den 11. juli. Tre dage senere, den 14. juli, angreb en rasende menneskemængde det berømte fængsel, Bastillen.

14. JULI 1789

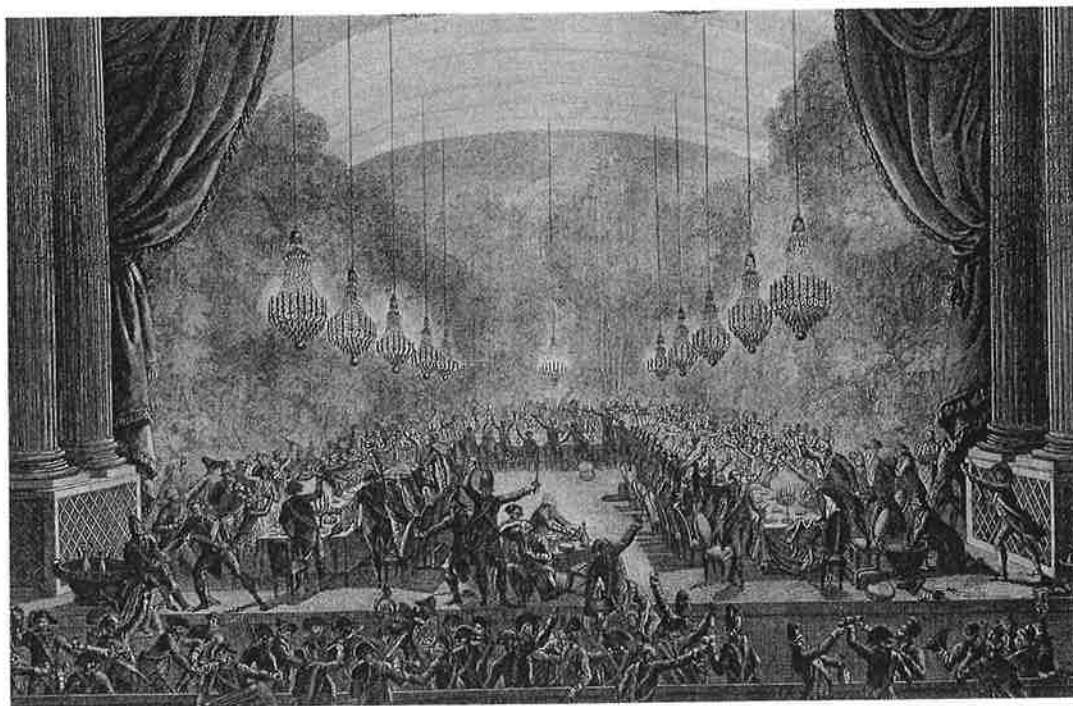
Den 14. juli omringede en folkemængde på 8.000 fængslet. Fængselsdirektøren nægtede i første omgang at overgive sig, men da nogle af soldaterne skiftede side og gik over til oprørerne, gav han modvilligt efter. Bastillens få fanger blev løsladt. I den sejrsmarsch, der fulgte, blev direktøren og adskillige vagter dræbt, og deres hoveder blev hugget af og vist frem for folkemængden. Sådan begyndte den vold, der kom til at præge revolutionen.

ET DEBAT-EMNE

Hvorfor Bastillen?

Bastillen var et af de mest synlige symboler på statsmagtens undertrykkelse. Men hvis Paris' befolkning havde håbet på at frigive et stort antal fanger fra denne skumle fæstning, blev de skuffede – kun syv fanger vaklede ud af cellerne. Men der var et presserende behov for våben, og det var velkendt, at Bastillen blev brugt til oplagring af en stor mængde krudt. Hvad grunden til angrebet end var, blev stormen på Bastillen et vendepunkt for revolutionen. "Bastillens besejrer" blev folkehelte, og senere blev den 14. juli fejret med store festligheder (og det bliver den stadig). Stormen fjernede truslen mod Nationalforsamlingen, eftersom kongen blev tvunget til at trække sine tropper ud af Paris og genindsætte Necker. Den var også en stor symbolsk sejr for folket over kongemagten og enevælden.

HEROVER Officerer fra hæren nyder en overdådig banket i Versailles' operahus den 1. oktober 1789.

BRØD-OPSTANDEN

Den 29. september ankom et nyt regiment soldater til Versailles. Efter sædvane blev der holdt en banket til ære for soldaterne, hvor den kongelige familie mødte op. Rygter om denne banket spredtes med mange overdrivelser hurtigt i Paris. Disse beretninger, der faldt sammen med en ny stigning i brøddragerne, antændte en rasende stemning.

Den 5. oktober samlede en vred menneskemasse, hovedsagelig bestående af torvekoner, som krævede brød. Efter at have stormet Hotel de Ville (rådhuset), begav folkemængden, der nu omfattede ca. 6.000, sig ud på en march til Versailles. Nationalgarden fulgte efter dem.

Folkemængden nåede Versailles sidst på eftermiddagen og gik lige til Nationalforsamlingen. I mellemtiden havde kongens rådgivere rådet ham til at flygte mens tid var, men det nægtede han. Til sidst fik seks af kvinderne lov til at komme i audiens hos kongen, som lovede at skaffe dem brød. Senere samme aften gik kongen ind på at godkende Menneskerettighedserklæringen og Nationalforsamlingens dekret.

NATIONALFORSAMLINGEN 1789-91

Mellem 1789 og 1791 arbejdede Nationalforsamlingens medlemmer hårdt på at omforme alle sider af samfundet og det

HEROVER Et møde i Nationalforsamlingen.

politiske liv i Frankrig. Forsamlingen havde omkring 1.200 medlemmer, og 31 forskellige komiteer arbejdede med områder som skattesystemet, mål og vægt, regeringsadministrationen og retsvæsenet. De reformer, som blev gennemført i den periode, formede det moderne Frankrig.

ØKONOMISKE REFORMER

I Menneskerettighedserklæringen havde Nationalforsamlingen erklæret, at alle franske borgere havde de samme rettigheder. Derfor blev adelens særlige privilegier afskaffet ved dekretet af 11. august, og Forsamlingen bekendtgjorde, at adelen og gejstligheden skulle betale direkte skatter til

staten. Forsamlingen tog mange andre skridt for at forbedre landets finansielle stilling. Et af dem var at bede om "patriotiske donationer", et andet var at sælge kirkens jord (se side 31). Det tog længere tid at indføre et nyt skattesystem, men fra begyndelsen af 1791 blev skattebetalingen baseret på ejendomsværdien og de indkomster, den gav.

RATIONALISERING

Før revolutionen havde man brugt mange forskellige former for mål og vægt i Frankrigs forskellige regioner. I 1790 begyndte Videnskabsakademiet at udarbejde et nyt system af standardmål, kaldet det metriske system, som til sidst blev indført i 1795. Landets administration blev også revideret, og i 1790 blev systemet af *généralités* erstattet med 83 *départements*, som alle

Enden på monarkiet 1791-93

FLUGTEN TIL VARENNES

Mens Nationalforsamlingen havde travlt med at reformere Frankrigs styreform, var kongefamilien i realiteten fanger i Tuilerierne. I teorien kunne kongen stadig udnævne ministre og nedlægge veto mod lovgivningen, men i realiteten havde han ingen magt. Selvom han tilsyneladende accepterede reformerne af kirken, stod det hurtigt klart, at han undgik kirkelige handlinger med deltagelse af præster, der havde aflagt troskabsed til revolutionen. For patrioterne i Paris var det en alvorlig sag, og fjendtligheden over for kongefamilien voksede. Den 17. april 1791 omringede pøbelen den kongelige vogn og forhindrede Louis og hans familie i at drage til Saint-Cloud, et lille slot i udkanten af Paris. Fire dage senere forsøgte kongefamilien at flygte.

REJSEN TIL VARENNES OG TILBAGE

Den 20. juni 1791 om aftenen slap kongen, Marie-Antoinette og deres børn ud af Tuilerierne i forklædning og drog ud af Paris mod nordøst. Deres mål var Montmédy på grænsen mellem Frankrig og Luxembourg. Der håbede de, at loyale tropper støttet

TIL HØJRE Et samtidigt stik, der viser arrestationen af den kongelige familie i Varennes.

af forstærkninger fra Marie-Antoinettes bror, Leopold den 2. af Østrig, ville møde det kongelige selskab.

Om morgenen den 21. juni blev der slået alarm i Paris, og hovedstaden befandt sig hurtigt i oprør. I mellemtiden rumlede vognen med den kongelige familie af sted gennem det franske landskab og nåede frem til byen Châlons omkring kl. 4 om eftermiddagen, hvorfra den fortsatte til landsbyen Sainte-Menehould, hvor kongen blev genkendt. Da den ankom til Varennes, havde nyheden om den mistænkelige vogn og kongens flugt nået byens befolkning. Vognen blev stoppet, og dens passagerer blev ydmygende tvunget til at vende om og køre tilbage til Paris. Da de nåede tilbage til hovedstaden, fyldte store, tavse menneskemængder Champs-Élysées. Kongefamilien måtte gå tilbage til Tuilerierne under svær beskyttelse, og Nationalforsamlingen inddrog kongens ret til at udøve sin magt.

HVAD HVIS...

den kongelige familie havde nået Montmédy?

Der har været strid om kongens motiver til flugten til Montmédy. Ønskede han at forlade landet og rejse en hær, som med magt skulle gøre en ende på revolutionen? Eller ville han tage ophold i Montmédy under loyale troppers beskyttelse og derfra forhandle med Nationalforsamlingen? Hans motiver vil aldrig blive kendt, men det er sandt, at visse medlemmer af Nationalforsamlingen hilste flugten velkommen, fordi de regnede med, at det ville være lettere at nå et kompromis, når kongen var væk. En af de deputerede skrev: "Hvis kongen var sluppet væk, ville denne store politiske krise have været afsluttet inden for en måned med en god forfatning, uden at en eneste bloddråbe er flydt."

MONARKIETS FALD

Den 25. juli truede den øverstkommanderende for den Preussiske hær, hertugen af Brunswick, med total ødelæggelse af Paris, hvis nogen øvede vold mod den kongelige familie (en trussel, der bekræftede den udbredte tro på, at kongen var i ledtog med udenlandske statsmagter). Den 10. august stormede en stor folkemængde Tuilerierne og tvang kongefamilien til at søge tilflugt hos Den Lovgivende Forsamling. Forsamlingen suspenderede monarkiet og besluttede, at der skulle holdes valg til en ny forsamling, Nationalkonventet. Monarkiet blev afskaffet og den kongelige familie fængslet.

SEPTEMBER-MASSAKRERNE

I mellemtiden fortsatte krigen. Den 1. september erobrede preusserne Verdun omkring 250 km nordøst for Paris, og nyheden herom skabte røre i Paris. Hovedstadens fængsler var fyldt med kontrarevolutionære – adelsmænd, præster og andre modstandere af revolutionen – og frygten for at disse fanger, når først byens forsvarere var væk, skulle benytte lejligheden til at slippe ud og derefter hævne sig på befolkningen, før de bød de preussiske erobrere velkommen, var stor. I denne atmosfære af frygt blev nogle af de kontrarevolutionære dømt ved improviserede domstole, og mere end tusind af dem blev henrettet – ofte uden nogen rettergang overhovedet. Mange andre blev løsladt. Henrettelserne blev kendt som Septembermassakrerne.

Journalisten Jean-Paul Marat opfordrede befolkningen i provinsen til at følge eksemplet fra Paris, men befolkningen både i Frankrig og i udlandet var rædselsslagne over henrettelserne. Massakren kastede en skygge over Nationalkonventets første møde den 20. september. Men samme dag bragte gode nyheder om krigen – en fransk sejr over preusserne i Valmy.

PERSONER TIL DEBAT

*Jean-Paul Marat (1743-93):
Martyr eller uhyre?*

Jean-Paul Marat var redaktør på avisen *L'Ami du Peuple* ("Folkevennen"). Han opmuntrede til September-massakren og opfordrede til at henrette alle modstandere af revolutionen. Hans ekstreme synspunkter gjorde ham uhyre populær i den jævne befolkning, og han blev valgt til at repræsentere befolkningen i Paris i Nationalkonventet. Da han stod på toppen af sin magt, blev han imidlertid myrdet (se side 43), hvorefter han øjeblikkelig blev en martyr for revolutionen.

RETSSAGEN MOD KONGEN

Nationalkonventets første handling den 21. september var at afskaffe monarkiet og erklære Frankrig for en republik. Konventet besluttede også at indføre en ny revolutionær kalender. Men det mest presserende spørgsmål var, hvad man skulle gøre med kongen. Nogle af de deputerede, heriblandt Jean-Paul Marat og Maximilien Robespierre, mente, at han skulle henrettes med det samme for højforræderi, andre mente, at han skulle stilles for en domstol. Sagen blev forværret ved opdagelsen af en stor jernboks, der var skjult bag en væg i Tuilerierne. Den var fuld af dokumenter, der tilhørte kongen, og hvoraf nogle var kompromitterende. Historien om den hemmelige boks blev hurtigt brugt af kongens fjender til at underbygge deres syn på kongens skyld.

RETTERGANG OG HENRETTELSE

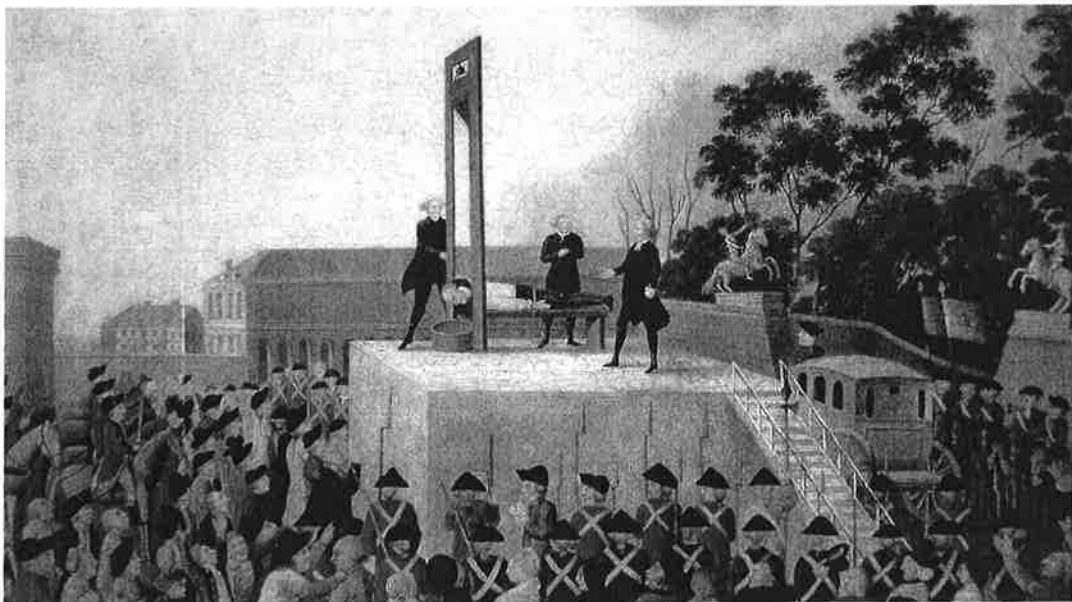
Den 3. december blev man langt om længe enige om, at kongens sag skulle prøves i Konventet. Kongen blev første gang stillet for Nationalkonventet den 11. december. Han blev anklaget for "en lang række forbrydelser for at opretholde tyranniet og derved ødelægge friheden". En beretning om revolutionen blev læst op for ham afbrudt af spørgsmål, hvor man bad ham om at retfærdiggøre sine handlinger. Kongens svar var i store træk undvigende, og selvom de ikke belastede ham, øgede de heller ikke hans troværdighed.

HERUNDER Denne gravering viser revolutionære, der ydmyger Louis den 16. ved Temple-Fængslet.

Kongens andet retsmøde i Konventet fandt sted den 26. december. Dette møde blev i januar fulgt af en række afstemninger, der skulle afgøre hans skæbne. De deputerede besluttede enstemmigt, at Louis var skyldig i sammensværgelse mod friheden og statens sikkerhed. Et forslag om, at kongens straf skulle afgøres af folket ved en folkeafstemning, blev forkastet. Og den tredje afgørende afstemning om dødsstraffen blev vedtaget med et flertal på én stemme. Et sidste forslag om benådning blev nedstemt med 380 stemmer mod 310, og kongen måtte bestige skaffottet den 21. januar 1793, hvor han blev henrettet i guillotinen.

HERUNDER Kongen bliver henrettet i guillotinen i 1793.

PERSONER TIL DEBAT

Louis Capet (1754-93)

Den dag Bastillen blev stormet, brugte Louis den 16. ét enkelt ord i sin dagbog til at beskrive dagen: "Rien" – "Intet". Nogle historikere har brugt dette eksempel til at illustrere kongens manglende evne til at forstå de begivenheder, som indhentede ham, selvom det han virkelig mente var, at han ikke havde været på jagt den dag. Han er ofte blevet portrætteret som en dum og klodset monark. Men der er også andre meninger om Louis Capet (Louis den Sidste, som han blev kaldt), som viser ham som en langt mere sympatisk person, der ønskede at være elsket af sit folk, men som ændrede retning, hver gang den offentlige mening skiftede.

REVOLUTION I KOLONIERNE

Da revolutionen begyndte, var Frankrig stadig en af de førende kolonimagter, og juvelen i landets koloniale krone var Saint-Domingue (Haiti). Denne caribiske ø producerede mere end 40% af verdens sukker og mere end 50% af kaffen. De franske atlantehavshavne som Bordeaux, La Rochelle og Nantes var blevet særdeles rige ved at importere sukker og kaffe fra Caribien, eksportere forarbejdede varer til Vestafrika og transportere slaver, der skulle arbejde i sukker- og kaffeplantagerne, fra Afrika til Caribien – den såkaldt "trekantshandel".

De franske kolonier havde kongelige guvernører. Så, da revolutionen brød ud i Frankrig, forsøgte de hvide jordbesiddere og købmænd på Saint-Domingue at fratage guvernøren magten. Dette fik mulatterne, øens blandede befolkning, til at forlange ligestilling med den hvide befolkning. I Paris diskuterede Nationalforsamlingen, hvad man skulle gøre. På den ene side stod deputerede, som var medlemmer af "Les Amis des Noirs" (Venner af de Sorte), en antislaveri-gruppe, på den anden side stod fortalere for de mægtige plantageejere og slavehandlere.

I 1790 gjorde mulatterne oprør mod den hvide befolkning på Saint-Domingue, men revolten blev slået ned og mulatternes leder, Ogé, blev henrettet. Det følgende år fandt der en omfattende slaveopstand sted på øen, hvorunder Toussaint l'Ouverture stod frem som leder for negerslaverne.

I 1793 gik Frankrig i krig mod England og Spanien (se side 42), der begge var besluttede på at overtage værdifulde franske besiddelser. Hvis de franske kolonier skulle overleve, var franskmændene nødt til at samarbejde med de ikke-hvide befolkninger på øerne. Det franske Nationalkonvent afskaffede derfor slaveriet i de franske kolonier i februar 1794. Ved efterretningen om denne nyhed kom Toussaint l'Ouverture franskmændene til undsætning, og hans hær af eksslaver kæmpede med held mod englænderne og spanierne på Saint-Domingue.

Supplerende informationer til DEL 2:

Kilde: Den Franske Revolution: Spørgsmål til historien af Nicola Barber (Forlaget Flachs 2004)

Frankrig under revolutionen

- **Den store frygt**

Rundt om i Frankrig begyndte der at opstå små revolutioner, da folk nægtede at betale skat og lensafgifter. Dog bredte der sig en frygt med disse revolutioner. Frygten for at adelen skulle hævne sig nåede bredt ud i samfundets kroge og den usikre tid blev derfor kaldt "Den Store Frygt". Da det gik op for 3. standen at frygten for hævn ikke var berettiget brød flere små revolutioner ud.

- **Menneske- og borgerrettigheder**

Den 26. august vedtog Nationalforsamlingen "Erklæringen om Menneske- og Borgerrettigheder". Nationalforsamlingen som var samlet som folkets repræsentanter ville med dette dokument gøre det klart for alle, at forglemmelse af menneskerettigheder var den eneste grund til landets store ulykke. Menneskets rettigheder skal være naturlige, utvetydige, uforanderlige og umistelige. Den vigtigste og mest omtalte sætning er: "menneskene fødes og forbliver frie og lige i rettigheder". Den franske befolkning blev dermed lovet, at de ikke skulle være en monarks undersåtter, men erklæringen nægtede kongen selvfølgelig at anerkende. Dette var med til at starte revolutionens næste opstand.

Kvinderne var ligesom mændene en stor del at revolutionen og tog aktiv del i diverse demonstrationer. Men til trods for deres indsats så kunne der ikke blive tale om lige rettigheder mellem kvinder og mænd. Det ville have været oplagt at indlemme kvindere rettigheder i erklæringen, men nationalforsamlingen mente det anderledes og dermed måtte kvinderne fortsat være mænd underlegne.

DEN FRANSKE REVOLUTION

DEL 3 – Revolutionens slutning og tiden derefter.

DEL 3: Slutningen af revolutionen

Kilde: *(Den Franske Revolution: Spørgsmål til historien af Nicola Barber (Forlaget Flachs 2004)*

Frankrig under og efter revolutionen

- **Jakobinere og Girondiner**

Mange politiske klubber dukkede op i løbet af revolutionen, og en af dem var Jakobinerklubben. De ledende skikkelser var bl.a. Robespierre, Danton og Marat. En anden politisk klub var Girondinerklubben så var noget mere moderat end deres rivaler fra Jakobinerklubben. Da retssagen mod Louis den 16. kørte diskuterede de to klubber lystigt om fx hvilke rettigheder kongen havde. Jakobinerne mente ikke, at han skulle have nogen rettergang men blot halshugges. Girondinerne var mere moderate og holdte på at en rettergang burde finde sted.

- **Efter henrettelsen**

Efter Louis den 16. måtte lade livet på guillotinen gik Frankrig i krig mod England, Holland og Spanien. Til at udføre det hårde arbejde indkaldte konventet 300.000 franske mænd. Alle i Frankrig var ikke enig i, at det var måden at gøre tingene på, så der udbrød oprør mod indkaldelserne. Specielt i det vestlige Frankrig, mere præcist i Verdée-regionen, var der modstand og her blev en hær dannet, som havde til formål at genindføre monarkiet. Nu hvor fremmede tropper truede Frankrigs grænser, og der var borgerkrig i dele af Frankrig steg presset på konventets to dominerende klubber - Jakobinerne og Girondinerne. Splittelse mellem de to klubber voksede, og da Jakobinerne lod 29 Girondinere arrestere medførte det flere optøjer.

- **Udvalget for offentlig sikkerhed**

Krisen som nationalkonventet nu stod i tvang dem til at oprette et udvalg, som skulle sørge for offentlig sikkerhed. I sommeren 1793 var Frankrig fortsat præget af en "lille" borgerkrig, samtidig med trusler om udenlandsk invasion og med en svækket økonomi. Sikkerhedsudvalget arbejdede konstant for at rede revolutionen fra et nederlag, og en af de ledende personer i revolutionens næste foretagende var Robespierre. Han var forfatteren til en ny forfatning, som konventet den 24. juni stemte for. Forfatningen indebar større statslig velfærd, uddannelse og retten til at gøre oprør hvis regeringen gik i mod folkets vilje. Det var en meget demokratisk forfatning, men dog med for vidtrækkende frihedsrettigheder til nogle dele af borgerskabet så den kunne først tages i brug efter krigen var slut.

- **Terroren**

DEL 3: Revolutionens slutning og tiden derefter

I begyndelsen af september 1793 blev konventet nødsaget og presset til at vedtage en lov, der gjorde det muligt at arrestere enhver der kritiserede revolutionen. Presset fra udlandet og overdragelsen af havnen i Toulon i det sydlige Frankrig var med til at skabe den stramning af loven. I de følgende måneder blev tusinde af mennesker taget til fange på baggrund af den nye lov og mange endte i guillotinen. Kongens enke Marie-Antoinette var en blandt mange, som måtte lide den hårde skæbne. Robespierre mente at disse masse mord var en nødvendighed for at redde revolutionen. Blandt støtterne af revolutionen blev han anset for at være en helt mens andre så ham som en morderisk tyrann. Terroren mod befolkningen var stadig voldsom og oprør blev slået ned med stor grusomhed og beslutsomhed.

- **Den store terror**

I foråret 1794 var der lysere udsigter for Frankrig, og der var reelt ingen modstander mod sikkerhedsudvalget. Endvidere havde de franske hære haft succes, og der fandtes nu ingen fremmede hære på fransk jord. Borgerkrigen var ovre og egentligt så det ud til, at revolutionen havde haft held med den voldsomme terror mod antirevolutionære, men alligevel stoppede henrettelserne ikke.

Den 10. juni blev der vedtaget en lov, der øgede domsafsigelsernes hastighed. Dette betød, at en anklaget nu ikke havde ret til en forsvarer og den anklagede kunne nu dømmes uden beviser. De første 49 dage efter lovens indførelse blev 1400 mænd og kvinder henrettet i Paris, og tiden bliver derfor kaldt "Den store terror". Perioden varede indtil Robespierres fald.

- **Robespierres fald**

I løbet af 1793 overtog Robespierre reelt magten i konventet. Dog steg mistilliden til ham og store dele af konventet frygtede, at Robespierre havde fået for meget magt. Personer i Robespierres eget parti endte med at vende ham ryggen, og væltede ham i løbet af det første halve år i 1794. I juli samme år blev han henrettet i guillotinen.

Det er dog diskutabelt, at terroren stoppede helt efter Robespierres fald. Konventet forsøgte at styre Frankrig ind på en mere moderat kurs men volden hørte ikke fuldstændigt op.

- **Genindførelse af monarkiet?**

Konventet blev stadig styret af revolutionens folk, men mere moderate tendenser voksede frem efter den voldsomme og brutale tid under Robespierre. Konventet tog endda skridt mod at befri landet for Jakobinerne, og royalisterne begyndte igen at snakke om genindførelse af monarkiet. Det oplagte valg hvis dette skulle ske var, at indsætte Louis den 16.'s søn på tronen som Louis den 17. Drengen døde dog i 1795 efter bl.a. at have siddet i fængsel i et par år.

- **En ny forfatning**

Konventets moderate udvikling gik nu mere i retning af de politiske systemer og love, som Frankrig havde inden revolutionen. En ny forfatning indeholdt for det første en ophævelse af de demokratiske rettigheder, som den forrige forfatning havde indført. Derudover blev jordbesiddelse igen grundlaget for at stemme. I praksis gav forfatningen den politiske og økonomiske magt tilbage til de velstående mænd. Forfatningen blev vedtaget til trods for, at den var meget upopulær. Royalister som kort tid inden havde håbet på monarkiets genindførelse forsøgte at gøre oprør, men led endnu et nederlag da de blev nedkæmpet af konventets soldater. Disse soldater blev ledet af en ung officer ved navn Napoleon Bonaparte.

- **Napoleon Bonaparte**

Bonaparte var tilhænger af revolutionen fra starten. Han blev indkaldt af generalen, som havde kommandoen over konventets tropper i oktober 1795. Generalen forstod med det samme, da han havde set Bonaparte i aktion, at han var en talentfuld officer. I 1796 blev Bonaparte sat i spidsen for en hær på grænsen til Italien, hvor krigen mod Østrig var i gang. Bonaparte vandt slaget og vendte hjem til Frankrig som en helt. Efter flere krige, som fik folk til at se ham som en endnu større helt, indså Bonaparte at landet var træt af krig og revolution. Den 9. november 1799 greb han magten og blev førstekonsul. Reformerne fulgte kort efter og dette blev enden på revolutionen. De seneste ti års revolution var præget af mangel på stabilitet og op og nedture, men med Bonaparte som leder blev der atter stabilitet, og derfor mener man, at det var her revolutionen sluttede.

Tiden efter Revolutionen

(Kilde: emu.dk – Danmarks undervisningsportal)

Hvordan var den franske kirkes stilling efter revolutionen?

Kirkens stilling i samfundet havde været et omdiskuteret emne frem mod Den Franske Revolution. Under revolutionen blev kirkens indtægtsgrundlag fjernet, da kirkegodset blev nationaliseret. Det vil sige, at kirkens ejendomme overgik til staten. Men uklarhederne om kirkens forhold til staten var stadig uløste efter revolutionen. I 1801 indgik den franske hersker Napoleon Bonaparte et kompromis med paven, et kompromis, der underordnede kirken i forhold til statsmagten. Først i 1905 blev den endelige adskillelse af stat og kirke gennemført.

Hvordan var den franske adels stilling efter revolutionen?

Adelens politiske status og indflydelse var blevet markant reduceret med revolutionens reformer. Med enevældens afskaffelse var magten gledet fra kongen og det adelige aristokrati til folket. Gennem stemmeafgivelser til de politiske institutioner overtog folket en del af den politiske magt, der tidligere lå hos adelsstanden. Antallet af adelsgodser var blevet mindre. Adelen havde - som kirken - mistet sin skattefrihed, sine standsprivilegier og sine særregler. Dermed havde adelens økonomiske stilling ændret sig voldsomt, da privilegierne således ikke længere var bundet til adelig fødsel, men var baseret på ejendom og rigdom.

Hvordan var stillingen for de franske borgere og bønder efter revolutionen?

Revolutionen havde medført forskellige ændringer af det franske samfund. Flere af disse ændringer havde betydning for gruppen af borgere og bønder, der jo udgjorde langt den største del af det franske samfund.

- Liberaliseringen af det gamle regimes embedsstruktur betød, at borgerskabet efter revolutionen havde adgang til landets højeste stillinger, der tidligere var forbeholdt de mere privilegerede stænder.
- Det gamle statsstyres stive hierarki af stænder, privilegier og dynastier var med revolutionen erstattet af en moderne statsform, der var præget af liberalisme og rationalitet. Staten var ikke længere blot en sammenslutning af konge- eller adelsejede provinser. Enevælden var afskaffet. Nu tilhørte staten folket.
- Revolutionen var en platform for nogle af Oplysningstidens politiske tanker. Individet, der nu var udstyret med en række pligter og rettigheder over for det nye styre, oplevede nu lighed for loven, rettergang med jury, samt religions-, tale- og pressefrihed.

Hvilke militære konsekvenser havde Den Franske Revolution?

Den Franske Revolution var med til at skabe en ny måde at føre krig på. Den enevældige konge havde samlet hære, der primært bestod af professionelle soldater. Mod betaling kæmpede disse lejesoldater for kongens dynasti og interesser. Under revolutionen havde man oplevet, hvordan store skarer af borgere var blevet gjort til en central del af de stridende parter - den såkaldte 'massemobilisering'. Dermed var det idémæssige grundlag skabt for en ny slags organisering af de militære styrker, nemlig værnepligtshære. Krige var ikke længere et kongeligt anliggende, men angik nu den samlede nation.

Hvordan startede revolutionen en nationalistisk bevægelse?

Begivenhederne i Paris påvirkede forholdene i mange andre europæiske lande. Under revolutionsperioden lå de franske styrker næsten konstant i krig med andre europæiske magter. Her oplevede man, at de franske soldater kæmpede for den franske republik, altså for en forestilling om en samlet nation ledet af folkets 'almenvilje'. Denne nationalistiske strømning bredte sig hurtigt til andre europæiske lande. I det 19. og 20 århundrede blev den dynamiske nationalisme, altså forestillingen om, at hver nation havde sin egenart, og hvert folk sin selvbestemmelse, til drivkraften i mange europæiske bevægelser. Eksempelvis Tyskland og Italiens samling i 1800 tallet.

Hvad var Menneskerettighedserklæringens betydning for eftertiden?

Når vi ser nærmere på menneskerettighederne, så er det forestillingen om menneskets almene, ukrænkelige og umistelige rettigheder. Det står i dag som noget af det mest centrale, som Den Franske Revolution har videregivet til verden. Efter Anden Verdenskrig fik Menneskerettighedserklæringen ny aktualitet. Verden havde netop oplevet, hvordan totalitære regimer i løbet af krigen havde ladet hånt om den enkeltes liv og rettigheder. Denne tilsyneladende ligegyldighed over for Menneskerettighederne gjorde det i tiden efter krigens ophør presserende at få formuleret disse på ny. Dette førte blandt andet til, at FN - de Forenede Nationer - i 1948 vedtog "FN's verdenserklæring om menneskerettigheder" nedskrevet i 30 artikler.